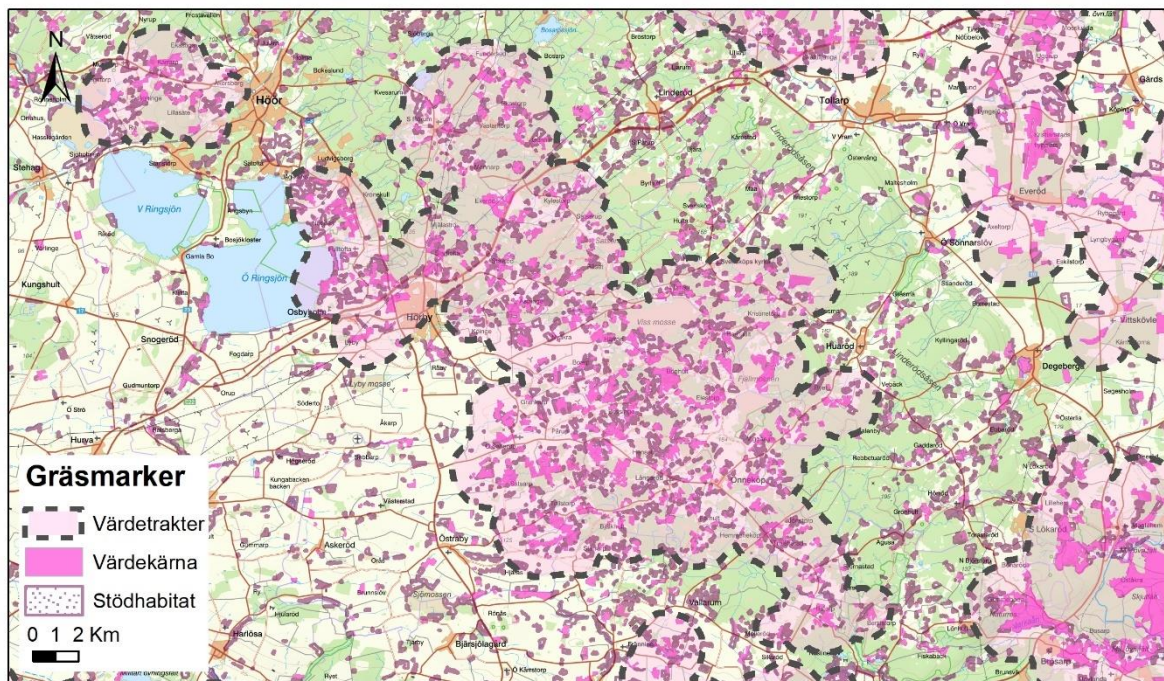

Fulltofta-Hörby-Ilstorp

Id.nr.	ME0013
Län	Skåne
Naturtyp	Gräsmarker
Värdetraktsbeskrivning upprättad	2020-12-01
Värdetraktsbeskrivning senast reviderad	Ingen revidering gjord

Allmän information

© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Berörda kommuner: Hörby, Hässleholm, Kristianstad, Sjöbo och Tomelilla kommuner

Allmän beskrivning av trakten

Värdetrakten ligger i övergångsområdet mellan slättbygd och skogsbygd i centrala Skåne. I de sydvästra delarna dominerar det öppna odlingslandskapet och i nordost höjer sig den cirka 180 meter höga Linderödsåsen med sina stora arealer skog. Topografin är högst varierande. Landskapet är ålderdomligt småbrutet och innehåller de flesta av de förekommande naturtyperna för gräsmarker i Skånes inland. Berggrunden består huvudsakligen av Linderödsåsens urberg av gnejs och granit men på lägre liggande delar dominerar istället sandsten och skiffer. Genom hela värdetrakten löper diabasgångar. Jordarna består främst av näringsfattig, sandig urbergsmorän och mer näringsrik ler-skiffer-urbergsmorän.

Bebyggelsekolonisationen startade tidigt, om än senare än längs länets kuster, och redan under medeltiden hade omfattande skogsröjningar skett på Linderödsåsen. De södra och västliga delarna av värdetrakten tillhörde under 1700- och 1800-talet den centrala delen av Skånes risbygd. Här kombinerades boskapsskötsel med åkerbruk och många binäringar. I skogsbygden på Linderödsåsens sluttningar utgjordes huvudnäringen vid denna tidpunkt av boskapsskötsel. I samband med 1800-talets jordbruksreformer odlades många ängs- och hagmarker upp och skog planterades, främst på forna utmarker. De delar som ligger på Linderödsåsen kan idag betraktas som ett mer eller mindre sammanhängande skogslandskap, även om relativt stora arealer ännu hävdade ängs- och hagmarksområden förekommer i anslutning till de flesta byarna. Mycket välbevarade rester av ett ålderdomligt odlingslandskap förekommer framför allt i de sydöstra delarna av värdetrakten men också i norr mellan Slagtofta och Södra Rörum. I övergångsområdet mellan slätt och mellanbygd finns bevarade slotts- och herrgårdsmiljöer vid Fulltofta och Osbyholm, Denna del av Hörby kommun kan idag betraktas som en fullåkersbygd.

Värdetrakten är Skånes näst största. Den överlappar två värdetrakter för ädellövskog och tre värdetrakter för ek i öppna landskap.

Naturvärden

De dominerande naturtyperna i området är torra hedar och enbuskmarker men det finns även betydande arealer fuktängar, stagg-gräsmarker, silikatgräsmarker och trädklädd betesmark. Värdetraktens gräsmarker är mosaikartade, men torra hedar förekommer främst på Linderödsåsen medan de trädklädda betesmarkerna är vanligare på mer låglänta marker, bl.a. nära Ringsjön.

Värdekärnor förekommer spridda över hela värdetrakten. Några delområden med många rödlistade arter är Fulltofta, hagmarkslandskapet kring Bönhult och Viggardum, Fjällmossen och Sniberups fälad. I värdetrakten finns flera rödlistade arter som är knutna till gamla ädellövträd i betesmarker såsom skeppsvarfsfluga (NT), läderbagge (VU), tårticka (VU), sydlig blekspik (EN) och barbastell (NT). Här finns också rödlistade arter som är beroende av långvarig hävd som slåttergubbe (VU), granspira (NT) och sepiavaxskivling (VU).

I värdetrakten finns följande naturtyper enligt Natura 2000:

- Torra hedar 4030
- Enbuskmarker 5130
- Kalkgräsmarker 6210
- Stagg-gräsmarker 6230
- Silikatgräsmarker 6270
- Fuktängar 6410
- Högörtängar 6430
- Slåtterängar i låglandet 6510
- Öppna mossar och kärr 7140

- Rikkärr 7230
- Hällmarkstorräng 8230
- Trädklädd betesmark 9070

För beskrivning av respektive naturtyp, se Vägledning för svenska naturtyper i habitatdirektivets bilaga 1 (Naturvårdsverket. 2011).

Ett urval av traktens viktiga/intressanta arter

Värdetrakten Fulltofta-Hörby-Ilstorp är knappt 33 000 hektar stor och innehåller skiftande naturtyper och livsmiljöer. Från sjönära, öppna gräsmarker till täta granskogar, däremellan finns ett mosaiklandskap, på Linderödsåsen. Sammanlagt har närmare 350 rödlistade arter rapporterats i området. Längs med ett par diken och i dyhål i betesmark finns den starkt hotade kärlväxten pipstäkra (EN). I ekhagarna har saffransticka (CR, ÅGP) och läderbagge (VU, ÅGP, N2000) noterats. De trädklädda betesmarkerna är också viktiga för flera fladdermusarter, däribland barbastell (NT, ÅGP, N2000).

I värdetrakten har också en del rödlistade arter som är bundna till torrare och sandigare marker påträffats, t.ex. storfibblebi (VU, ÅGP), mindre purpurmätare (NT), humlekortvinge (NT, ÅGP) och hedblomster (VU).

Torra hedar och enbuskmarker

Torra hedar och enbuskmarker förekommer mosaikartat i stora delar av värdetrakten. Större områden med naturtyperna finns runt Hörby samt i området mellan Sniberup, Gummarp och Önnköping. Exempel på kärlväxter typiska för naturtyperna med förekomster inom trakten: ljung, slåttergubbe (VU), blåsuga, backsippa (VU), knägräs, jungfru Marie nycklar (F) och borsttåg (NT).

Kalkgräsmarker, stagg-gräsmarker och silikatgräsmarker

Gräsmarksnaturtyperna **kalkgräsmarker, stagg-gräsmarker och silikatgräsmarker** har en utbredning som liknar den för torra hedar och enbuskmarker, och förekommer ofta i kombination med dessa naturtyper. Större sammanhängande arealer finns bl.a. kring Bessinge och Ormastorp. Exempel på kärlväxter typiska för naturtyperna med förekomster inom trakten: backsippa, nattviol (F), klasefibbla, kattfot, jordtistel (NT), blåsuga, knägräs, granspira och stagg. I naturtyperna finns också flera rödlistade fjärilsarter som är typiska, däribland kattfotsfjädersmott (VU), ängsmetallvinge (NT), sexfläckig bastardsvärmare (NT), bredbrämrad bastardsvärmare (NT), violettkantad guldvinge (NT), silversmygare (NT) och hedpärmorfjäril (VU).

Fuktängar och högörtängar

Fuktängar och högörtängar förekommer spritt i värdetrakten. Exempel på kärlväxter typiska för naturtyperna med förekomster inom trakten: darrgräs, gökblomster, vildlin, kärresälting,

smörbollar, flädervänderot och läkevänderot. Sotnätfjäril (NT) vars larver lever på vänderotsväxter förekommer i naturtyperna i vädetrakten.

Slätterängar i låglandet

Slätterängarna i vädetrakten är små och fragmenterade. Här och var finns rester av forna slätterängar som idag betas, men som ännu har kvar en del av sina floravärden. Exempel på kärlväxter typiska för naturtypen med förekomster inom trakten: hartmansstarr (VU), klasefibbla, brudborste, liten blåklocka och slätterblomma.

Öppna mossar och kärr

De största arealerna med naturtypen finns på Fjällmossen som är Sveriges sydligaste större mosse. Fjällmossen har tidigare varit utsatt för torvtäkt. Nordväst om Fjällmossen ligger Viss mosse där det ännu bedrivs torvtäkt. På Fjällmossen har orre häckat tidigare, men än idag är fågellivet rikt med häckande arter som gröngöling, gulspurv (NT) och sånglärka. Både kungsörn (NT) och havsörn (NT) ses födosöka i området. Exempel på kärlväxter typiska för naturtypen med förekomster inom trakten: vitag, rundsileshår, småsileshår och vattenklöver. Bland typiska mossor finns t.ex. praktvitmossa och rostvitmossa.

Rikkärr

Rikkärr förekommer på en handfull platser i vädetrakten, men det är framförallt två av rikkärren som har höga värden: ett vid Äspinge utanför Hörby och ett vid Hemmeneköp på Linderödsåsen. Båda rikkärren är så kallade extremrikkärr som betas och har en viss igenväxning i ytterkanterna. Exempel på kärlväxter typiska för naturtypen med förekomster inom trakten: majviva (NT), tätört, majnycklar (F), ängsnycklar (F), och slätterblomma. Bland de typiska mossorna finns späd skorpionmossa, korvskorpionmossa, guldspärrmossa och kalltuffmossa. I rikkärren finns också kalkkärrsgrynsnäcka (NT) och tandsnäcka (NT).

Hällmarkstorräng

Naturtypen förekommer mycket sparsamt i vädetrakten, uppe på Linderödsåsen på platser med tunt jordlager och varmt lokalklimat. Exempel på kärlväxter typiska för naturtypen med förekomster inom trakten: styvmorsviol, gul fetknopp och grusbräcka.

Trädklädd betesmark

Trädklädd betesmark förekommer spridd på betydande arealer inom vädetrakten. Naturtypen har på vissa platser, bl.a. i Fulltofta mycket höga trädvärden. Här finns ekhagar med lång beteskontinuitet och gott om gamla ekar och hålträd. I Fulltofta finns några ekar med en ålder på 500 år som tillhör Skånes äldsta träd. Större arealer med trädklädda betesmarker finns förutom vid Fulltofta även kring Önnköping, Östra Sallerup och Södra Rörum. De halvöppna betesmarkerna hyser höga biologiska värden både för flora, fauna och funga. I naturtypen i området finns flera arter som är knutna till gamla träd i öppna-halvöppna miljöer såsom skeppsvarvsfluga (NT), läderbagge (VU), tårticka (VU), sydlig blekspik (EN) och barbastell (NT). Den akut hotade arten saffransticka (CR) har också noterats i naturtypen i området.

Exempel på kärlväxter typiska för naturtypen med förekomster inom trakten: lundstarr, gökärt, slätterfibbla (NT), gullviva, rödkämpar och ängsskära (NT). Den typiska mossan guldlockmossa finns också i värdetrakten. De trädklädda betesmarkerna hyser också ett stort antal rödlistade lavar. Typiska lavar med förekomster i värdetrakten är bland annat: matt pricklav (NT), lunglav (NT), sydlig blekspik (EN), rödbrun blekspik (NT), liten blekspik (VU) och havstulpanlav. I naturtypen i värdetrakten har den sällsynta laven liten parasitspik (CR) rapporterats. Arten är endast känd från en tjugotal lokaler i Sverige.

Fjärilsarter som är typiska för naturtypen och förekommer i området är bl.a. violettekantad guldvinge (NT), ängsmetallvinge (NT), sexfläckig bastardsvärmare (NT), smultronvisslare, vitfläckig guldvinge och prydlig pärlemorfjäril.

Urvalet ovan baseras på inrapporterade arter i området 1990–2020. För en fullständig förteckning av inrapporterade arter och artbeskrivningar besök www.artportalen.se. Hot klassning är enligt Rödlistan 2020.

Nuvarande markanvändning och skötsel

Betesmarkerna sköts idag huvudsakligen i enlighet med reglerna för Jordbruksverkets miljöstöd. Naturreservaten sköts i enlighet med gällande skötselplaner.

Andra viktiga stödmiljöer och länkar i landskapet

- Artrika bryn och övergångsmiljöer mellan olika naturtyper
- Blomrika vägrenar
- kraftledningsgator i skogslandskapet som utnyttjas till betemark
- åkerholmar
- parkmiljöer
- större trädgårdar
- golfbanor

Översikt över formellt skyddade områden och utpekade områden

Formellt skyddade områden

Naturreservat:

Askebacken med Lyby stubbskottäng

Fjällmossen: Vigarum

Fulltofta gård

Hjällen

Hunnabacken

Hörby fälä

Sniberups fälä

Verkeåns naturreservat, Agusa-Hallamölla

Östra Fulltofta

Djur- och växtskyddsområde:

Fjällmossen

Natura 2000:

Breabäck-Rugeröd (SCI)

Everöds utmark (SCI)

Fjällmossen (SCI)

Fulltofta (SCI)

Fulltofta-Ringsjön (SPA)

Verkeåns dalgång (SCI)

Östra Fulltoftaområdet (SCI)

Övriga utpekade områden i program och planer

Myrskyddsplan för Fjällmossen

Riksintressen för naturvård och friluftsliv

Ekosystemtjänster

Värdetrakten genererar en rad viktiga ekosystemtjänster. Förutom för foderproduktion är många gräsmarker viktiga för pollinatörer, utgör buffertzon vid översvämningar, fungerar som kolsänkor samt utgör ett vackert landskap och är en tillgång för friluftslivet.

Förslag till åtgärder för att gynna biologisk mångfald:

I en värdetrakt är det ofta klokt att prioritera åtgärder som gynnar naturvärdena och skapar förutsättningar för biologisk mångfald. Detta innebär åtgärder som ökar arealen, förbättrar kvalitén eller minskar avståndet mellan artrika gräsmarker (värdekärnor). För gräsmarker innebär detta rent konkret t ex:

Exempel på åtgärder som ökar **arealen** av gräsmarker är:

- Restaurera betesmarker
- Slå väg- & åkerrenar vid lämplig tid på året – sensommar eller tidig höst.
- Öppna för nya samarbeten, t.ex. beta kraftledningsgator.
- Nyskapa gräsmarker som på sikt kan utvecklas till artrika gräsmarker

Exempel på åtgärder som syftar till att förbättra **kvalitet** på gräsmarker är:

- Håll efter igenväxningsvegetation
- Ingen tillskottsutfodring
- Ingen gödsling
- Styra betestrycket genom fållindelning
- Skapa sandblottor eller bryn och solvarma gläntor

Exempel på åtgärder som syftar till att **minska avståndet** mellan värdefulla gräsmarker är:

- Restaurera eller nyskapa gräsmarker belägna inom spridningsavstånd från befintliga gräsmarker.
- Sammanbinda gräsmarker i landskapet genom korridorer eller ”naturtypsöar”.

Värdetrakten ligger i en del av Skåne där det finns en riklig förekomst av både artrika gräsmarker (värdekärnor) och andra betesmarker (stödhabitat¹) som kan fungera som stepping stones. På Linderödsåsen finns det betydande områden med stödhabitat som bidrar till värdetraktens kvaliteter, t.ex. kring Linderöd och Hörröd, som kan binda ihop trakten med trakter i nordöst och österut. Genom värdekärnorna och stödhabitaten runt Linderöd finns det möjlighet att binda samman denna trakt med värdetrakten ”Vramsån-Tollarp-Rickarum” (ME0014) vidare mellan Kristinehov och Brösarp med trakten ”Kivik-Brösarp-Ravlunda” (ME0021) Vidare finns det stödhabitat (stepping stones) som länkar samman värdetrakten söderut med trakten ”Lövestad-Eljaröd-Vollsjö” (ME0020).

Till sist nordväst om trakten finns viss konnektivitet med värdetrakten Höör (ME0012). Det finns således goda möjligheter både till att utvidga värdetrakten och att binda samman den med andra värdetrakter.

Specifika förslag till åtgärder inom värdetrakten

Trädklädd betesmark 9070:

I hagmarker behöver vidkroniga äldre träd, som växt upp i öppet solbelyst läge, även fortsättningsvis ha ljus och värme för att inte konkurreras ut. Många av de organismer som lever på dessa träd, t.ex. lavar och insekter minskar vid ökad beskuggning. Fältskiktet behöver ljus och fortsatt hävd så att grässvålen inte luckras upp och konkurrenssvaga kärlväxter konkurreras ut av skuggtåliga arter. Försiktig frihuggning av vidkroniga ekar och andra hävdpräglade äldre träd som tidigare stått öppet. Busk- och slyröjning av vad som bedöms vara igenväxningsvegetation som växt upp under tid av bristande hävd. Det är viktigt att en del blommande buskar som etablerats trots hävd eller som växer i bryn sparas.

Återkommande röjningar kan vara nödvändigt pga. röjgödslingseffekter. Ett visst uttag av yngre eller medelålders träd i naturvårdssyfte kan krävas, dels för att undvika igenväxning, men framför allt vid restaurering. Äldre och/eller grova träd ska alltid lämnas kvar, och det är även viktigt med rekrytering av nya potentiella jätteträd. Naturlig föryngring av träd, och nyrekrytering av hagmarksträd i området, eller i angränsande marker. På grund av betestryck från hjortar och vildsvin kan det vara nödvändigt att stängsla av uppväxande ersättningsträd

(vilket har gjorts i vädetrakten). Död ved lämnas. Gynnande av blommande buskar av t.ex. slån, hagtorn, och blåhallon, då de ökar diversiteten och är hemvist för många fjärilar och andra insekter. Arealen trädklädd betesmark skulle kunna utökas i området genom återupptaget skogsbete och restaurering.

Bekämpning av invasiva arter som riskerar att försämra gräsmarkernas kvalitet. Detta gäller i synnerhet blomsterlupin och parkslide.

Återupptaget skogsbete i vissa skogliga miljöer i området hade förhindrat igenväxning och förbättrat villkoren för markfloran och de värdefulla träd som hotas av skuggning. Avverkning av granplanteringar till förmån för trädklädd betesmark med ädellövträd hade ökat arealen gräsmarker i vädetrakten och gynnat traktens rödlistade vedlevande insekter.

Bevara vädetraktens småvatten som utgör hemvist till flera grod- och kräldjursarter, däribland större vattensalamander (ÅGP, N2000) och långbensgroda (NT, ÅGP).

Generella hot mot gräsmarkerna

- svag eller utebliven hävd – igenväxning
- hårt bete (på grund av att djuren koncentreras till få fållor) – överbete
- bete av fel djurslag
- Fragmentering av landskapet, isolering av värdekärnor på grund av:
 - rationalisering av jordbruksmetoder, så som större fållor och större maskiner
 - uppodling, exploatering och/eller beskogning
- Förändring av hydrologi, så som nydikning eller fördjupning av äldre diken
- Vildsvinens bökande i naturbetesmarker och på vallar
- Invasiva och/eller främmande arter – tar över och konkurrerar ut gräsmarksfloran, i synnerhet blomsterlupin och parkslide.
- Bekämpningsmedel och andra kemikalier samt tillförsel av växtnäringssämnen – påverkar insekter negativt.

Habitatspecifika hot inom vädetrakten

Öppna mossar och kärr 7140:

- Igenväxning till följd av t.ex. kvävetillförsel och avvattning
- Torvbrytning
- Avverkning i anslutande skogsmiljöer

Trädklädd betesmark 9070:

- Brist på föryngring av nya träd som ska ta över efter de gamla träden.
- För hårt bete i betesmarkerna (både från boskap och vilda djur såsom hjortar och vildsvin) som förhindrar att föryngring av ersättningsträd sker.
- Användning av avmaskningsmedel med samma miljöpåverkan som avermectin är negativt för den dynglevande insektsfaunan och bör undvikas i så stor utsträckning som möjligt.
- Borttagning av död ved.
- Igenväxning som skuggar ut värdefulla träd och minskar hålträdens och de grova trädens livslängd, vilket leder till kontinuitetsbrott.

Hänsynstagande vid prövning och planering

Det är fördelaktigt om hänsyn till värdetraktens kännetecken och karaktär gällande arter, miljöer och landskap iakttas vid markanvändning och rådgivning. Att områden med samma naturtyp ligger tillräckligt nära varandra ger bättre förutsättningar för att de arter som hör till gräsmarken ska överleva. Alla åtgärder som bidrar till att en naturtyp minskar, fragmenteras eller isoleras ska undvikas.

Markägarstruktur

Värdetrakten utgörs av ett område med blandad markägarstruktur.

Referenser, att läsa mer

Artportalen, SLU. Urvalet ovan baseras på inrapporterade arter i området 1990–2020. För en fullständig förteckning besök www.artportalen.se

Artdatabanken, SLU. <https://artfakta.se/naturvard>

Blomberg, Per 2020. Förarbete till regionalt naturvårdsprogram (opubl.).

Hörby kommun 2016. Översiktsplan 2030.

Jordbruksverket. Databas TUVÅ: <https://jordbruksverket.se/e-tjanster-databaser-och-appar/e-tjanster-och-databaser-stod/tuva>

Jordbruksverket. Miljöersättning för betesmarker och slåtterängar 2020.
<https://jordbruksverket.se/stod/lantbruk-skogsbruk-och-tradgard/jordbruksmark/betesmarker-och-slatteangar/betesmarker-och-slatteangar#h-Valjallmanellersarskildskotset>

Länsstyrelsen i Skåne 2009. Skånes rikkärr. Rapport 2009:41.
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.276e13411636c95dd9346c7/1600849830248/Rapporten%20Sk%C3%A5nes%20rikk%C3%A4rr.pdf>

Naturvårdsverket 2009. Åtgärdsprogram för svampar i kalkrika ädellövbärande fodermarker 2009–2013. Rapport 5950.
<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/978-91-620-5950-7.pdf>

Naturvårdsverket. 2011. Vägledning för svenska naturtyper i habitatdirektivets bilaga 1 NV-04493-11 Beslutad: November 2011.

Naturvårdsverket 2014. Åtgärdsprogram för läderbagge 2014–2018. Rapport 6616.
<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6616-1.pdf?pid=12943>

Naturvårdsverket. Karttjänst ”Skyddad natur” <https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

Olsson K.-A. m.fl. (red.), 2003. Floran i Skåne: Vegetation och utflyktsmål. Lunds Botaniska Förening.

Fulltofta-Hörby-Ilstorp. Foto: Maria Sandell